

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Звагельський В. Б. (Суми, Україна), канд. філол. наук;
Камберова Р. (Софія, Болгарія), канд. філол. наук;
Куліш А. М. (Суми, Україна), д-р юрид. наук;
Нестеренко В. А. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Світайло Н. Д. (Суми, Україна), канд. філос. наук;
Пашин В. П. (Курськ, Росія), д-р іст. наук;
Петрищева Н. С. (Курськ, Росія), канд. іст. наук;
Рамач Я. (Новий Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Хлопова І. Є. (Курськ, Росія), канд. іст. наук

Видання рекомендовано до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 9 від 03.04.2014 р.)

Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 част. Ч. 2 : у 2 томах (Суми – Курськ, 18 квітня 2014 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, В. Б. Звагельський, Р. Камберова та ін. – Суми – Курськ : Сумський державний університет, Південно-Західний державний університет, 2014. – Ч. 2, Т. 2. – 152 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, вчених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 861 від 9 грудня 2013 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

На обкладинці: Скульптура «Тарас мандрує» у с. Шевченковому Звенигородського району Черкаської області. Встановлена у 1992 р. на місці садиби батьків Т. Г. Шевченка. Скульптор А. В. Куш.

характерне романтичне, піднесене звучання, вдале композиційне рішення, технічна довершеність. З кожним роком збільшується кількість майстрів, що працюють з металом, помітно зростає рівень їх художньої майстерності. Подальший розвиток та запорука успіхів металообробного художнього промислу полягає у зверненні до народних традицій.

Важливим осередком художнього кування в Україні є ковальські цехи при реставраційних майстернях Києва, Львова, Харкова та інших міст. В них працюють ковалі, архітектори, художники. Вони відтворюють образи споруд минулих віків, їх стильові особливості. Художнє ковальство на сучасному етапі переживає своє відродження в нових формах і образах, спираючись на кращі традиції минулих поколінь.

1. Головатий М. Будували повітову раду / М.Головатий // Західний кур'єр. – 1996. – №5. – С.4.

2. Боньковська С.М. Ковальство на Україні (XIX - початок XX ст.) / С.М.Боньківська. – К.: Наукова думка, 2003. – 184 с.

3. Жолтовський П.М. Художнє лиття на Україні XVI-XVIII ст. / П.М.Жолтовський. – К.: Наукова думка, 1973. – 132 с.

КОРОЛЬ В.Ю.

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розвитку цивілізації природне середовище перебуває на межі своїх біологічних можливостей щодо забезпечення умов життєдіяльності людини. Це зумовлено, в першу чергу, тим, що природні системи та швидкість їх відтворюваності мають свої граничні обмеження, а техногенний тиск на них з року в рік катастрофічно прогресує.

Однією з нових теоретичних доктрин, що зробила спробу відповісти на сучасні виклики, є концепція сталого розвитку. Сутність її полягає у тому, що соціально-економічний розвиток має бути спрямований на гармонізацію еколого-економічного простору з урахуванням поточних інтересів і потреб кожної особистості і суспільства в цілому без загрози для інтересів і потреб майбутніх поколінь. Концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних напрямків дослідження: економічного, соціального та екологічного.

Говорити про екорозвиток, розвиток без руйнування, необхідність стійкого розвитку екосистем науковці почали ще з 1960-х рр. У 1968 р. за ініціативою видатного італійського економіста і підприємця А.Печчеї було засновано Римський клуб. Це міжнародна неурядова організація, що об'єднує науковців, економістів, бізнесменів з усіх

п'яти континентів, які переймаються найактуальнішими проблемами людства. Римський клуб формувався як незалежна експертна група для оцінки довгострокових наслідків існуючих проблем та перспектив розвитку людства, а також інтелектуального сприяння діяльності міжнародних організацій і національних урядів.

В 1972 р. опубліковано знамениту першу доповідь Римського клубу «*Межі зростання*» («*The Limits to Growth*»). Її авторами були Денніс та Донелла Медоуз, Йорген Рандерс і Вільям Бернс III. Саме у цій книзі були сформульовані основні принципи сталого (екологічно і соціально збалансованого) розвитку людства. Вона була перекладена більш, ніж 30-ма мовами і видана загальним накладом понад 12 млн примірників.

Пізніше одна з членів авторського колективу – Донелла Медоуз – заснувала Інститут сталого розвитку (*Sustainability Institute*) у штаті Вермонт (США) з метою об'єднати дослідження глобальних систем з практичними демонстраціями сталого життя.

В 1980 р. за ініціативою Програми ООН по навколишньому середовищу (*UNEP*), Міжнародного союзу охорони природи і Всесвітнього фонду дикої природи прийнята «*Всесвітня стратегія охорони природи*». У ній підкреслювалося, що розвиток повинен базуватися на збереженні живої природи, захисті структури, функцій і різноманітності природних систем Землі, від яких залежать біологічні види. Для цього необхідно: зберігати системи підтримки життя (життєзабезпечення), зберігати біорізноманітність і забезпечити стійке використання поновлюваних ресурсів.

У 1987 р. в доповіді «*Наше спільне майбутнє*» Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку під головуванням екс-прем'єра Норвегії Г.Х.Брундланд приділила основну увагу необхідності «*сталого розвитку*» як розвитку, який забезпечує погреби нинішнього покоління без завдання шкоди можливості майбутнього покоління задовольнити свої власні потреби. Це формулювання зазначеного поняття зараз широко використовується як базове в багатьох країнах.

Автором інноваційної економічної теорії сталого розвитку, системно висвітленої в монографії «*Поза зростанням: економічна теорія сталого розвитку*» («*Beyond Growth. The Economics of Sustainable Development*»), є провідний дослідник економічних аспектів забруднення довкілля, колишній економіст Світового банку Г.Дейлі. Спираючись на визначення Комісії ООН та науковий аналіз, він логічно тлумачить термін «*сталій розвиток*» як означення гармонійного, збалансованого, безконфліктного прогресу всієї земної цивілізації за науково обґрунтованими планами, коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується

комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації примусової експлуатації, бідності та дискримінації як окремої людини, так і груп населення.

Власне термін «сталий розвиток» має досить суперечливий характер. Дане поняття відповідає російському «*постоянный / стабильный*», проте у країнах СНД неабиякого поширення набув термін «*устойчивое развитие*». Англomовний оригінал розглянутого поняття – «*sustainable development*» – означає «*відтримуваний розвиток*». У будь-якому випадку термін перекладається у значенні «сталий розвиток», хоч і породжує різне розуміння його змісту.

В 1992 р. ідеї сталого розвитку були офіційно проголошені на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку («*Саміт Землі*») у Ріо-де-Жанейро. Ця конференція розглядала оточуюче середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані і взаємозалежні області. У головному документі, прийнятому на цій конференції, «*Порядку денному на ХХІ століття*» («*Agenda 21*»), що розглядався в якості програми всесвітнього співробітництва, сталий розвиток пов'язується з гармонічним досягненням наступних цілей: 1) високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу; 2) задоволенні потреб людей і збереженні сталого розвитку протягом тривалого періоду.

Відомо, що після Конференції у Ріо, попри всі декларації досягти рівноважного стану між економічним ростом, соціальною спільнотою та навколишнім природним середовищем, цього так і не сталося. Навпаки, ситуація погіршилась і ускладнюється з кожним днем. Хоча спроби подолати кризові явища в соціальній, економічній та екологічній сферах на різних рівнях соціо-еколого-економічних систем (глобальному, національному, регіональному та локальному) робились неодноразово. Це також підтверджують міжнародні конференції, присвячені досягненню сталого розвитку, що проводились впродовж останніх двох десятиліть.

У грудні 1997 р. в Кіото (Японія) було підписано міжнародну угоду, що містить конкретні заходи по скороченню викидів газів, що викликають парниковий ефект. Цю міжнародну угоду, що отримала назву Кіотський протокол, підписали представники 38 країн та ЄС. Цей документ мав стати першим ефективним інструментом стимулювання сталого розвитку на різних рівнях розвитку суспільства – від глобального до регіонального.

Досить важливим з точки зору стимулювання сталого розвитку були рішення, прийняті на Міжнародній конференції з фінансування розвитку. Конференція проходила у Монтерреї (Мексика) 18-22 березня 2002 р. Глави держав і урядів країн світу, відзначаючи дефіцит ресурсів,

закликали досягти інтернаціонально погоджених цілей розвитку. Для цього вони запропонували використовувати такі інструменти: податкові важелі, інвестиції в економічну і соціальну інфраструктуру, розвиток ринків капіталу через банківські системи, проводити розсудливу бюджетну і грошову політику. Також зменшувати вплив інфляції, сприяти високим нормам економічного зростання, повній зайнятості, викориненню бідності, ціновій стабільності.

Наступним етапом втілення даних ідей на міждержавному рівні було проведення Світового саміту зі сталого розвитку («Саміт Землі-2002»). Саміт являв собою зустріч керівників країн та урядів світу на найвищому рівні в Йоганнесбурзі (ПАР) з 26 серпня по 4 вересня 2002 р. Зустріч дала змогу об'єднати велику кількість інтересів, які представляли як голови держав та урядів, так і керівники та експерти від кожної з головних груп. В ній взяли участь понад 22 тис. осіб, зокрема понад 8 тис. представників недержавних організацій, бізнесових структур та 4 тис. представників преси. На саміті було розглянуто результати, досягнуті країнами з виконання зобов'язань, взятих в 1992 та 1997 рр., оцінено успіхи на шляху просування до сталого розвитку. Саміт у Йоганнесбурзі дав змогу визначити цілі, часові рамки і зобов'язання з широкого спектру питань, які покликані змінити життя у всіх регіонах світу, у тому числі, деякі нові цільові показники, пов'язані із забезпеченням базовими елементами санітарії, використанням і виробництвом хімічної продукції та ін. Найважливішим результатом зустрічі стало те, що міжнародні зобов'язання були доповнені низкою добровільних партнерських ініціатив зі сталого розвитку.

У процесі підготовки до зустрічі та на самій зустрічі було оголошено про більш як двісті партнерських пропозицій, зосереджених у багатьох вирішальних напрямках сталого розвитку у всіх регіонах світу. Для реалізації цих партнерств було виділено значні обсяги фінансування. В рамках саміту уряди країн прийняли два основні документи: *«Йоганнесбурзький план з імплементації»* та *«Йоганнесбурзьку декларацію зі сталого розвитку»*. На саміті було відмічено, що за минуле десятиліття рішення, прийняті з довілля охорони і переходу до сталого розвитку, багато в чому виявилися не виконаними.

Попри загальне економічне зростання, глобалізаційні процеси, що розвернулися, не принесли істотного поліпшення якості життя більшої частини людства, а допомога країнам, що розвиваються, скоротилася. Так, розвинені країни на фінансування заходів за рішенням екологічних проблем і розвиток виділяли бідним країнам світу в середньому не більше 0,3% від ВВП замість рекомендованих ООН – 0,7% (США, наприклад, відраховували засоби у розмірі 0,1% ВВП). У той же час уряди розвинених держав продовжували субсидувати національних виробників. Причому

бюджетні витрати зросли з 650 млрд дол. до 1,5 трлн дол. в рік. Цієї суми, як вважають експерти, сповна вистачало б для повного виконання заходів, намічених у порядку денному на ХХІ ст.

У 1990-2000-их рр. в Україні теж активізувалася розробка наукової проблематики, пов'язаної із запровадженням ідей та принципів сталого розвитку. Значний внесок було зроблено О.Ф.Балацьким, І.К.Бистряковим, П.П.Борщевським, Б.М.Данилишиним, Я.Я.Дяченком, Я.В.Ковалем, Л.Г.Мельником, Є.В.Мішеніним, Л.Я.Новаковським, О.М.Паламарчуком та іншими. Спостерігаються і спроби практичного втілення наукових напрацювань.

Таким чином, поява концепції сталого розвитку підірвала фундаментальну ідейну основу традиційної економіки – необмежене економічне зростання. Втілення даної новітньої концепції йде пліч-о-пліч з процесом глобалізації, оскільки вирішення наявних проблем можливе тільки силами загальносвітової спільноти. Не зважаючи на певні успіхи у реалізації положень доктрини сталого розвитку, провідні країни світу виявилися не готовими відмовитися від високих темпів споживання ресурсів планети, а міжнародні програми, які мають забезпечити перехід до збалансованого соціально-економічного розвитку людства, виконуються лише частково. Втім, незаперечний факт, що жодної адекватної альтернативи вищевказаній концепції немає.

ЛОЗОВСЬКА І.К., СІРИК В.Ю.

УКРАЇНА І ЄС: ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ, МАЙБУТНЄ...

Кожна національна держава у своїй зовнішній політиці намагається найбільш оптимально реалізувати свої національні інтереси. Взаємодіючи з іншими державами та їх об'єднаннями, кожна з країн впливає також на міжнародний клімат, визначає характер міжнародних стосунків.

На сьогоднішній день в Україні гострим питанням для населення є проблема вибору напрямку міжнародних відносин. З давніх часів політичними керівниками обиралися різні шляхи взаємодії з іншими державами: співпраця з європейськими країнами, Росією, східними державами тощо.

Історія відносин українських земель з європейськими державами є давньою. До факторів, що сприяли такій співпраці відносилися географічне розташування, економічні та військові інтереси. Історія нашої країни показує вигідну співпрацю політичних лідерів зі світовою елітою. Наприклад, зовнішня політика Володимира